

Strategija MMF-a u finansiranju zemalja članica

UDK: 339.732.4

dr Slobodan Marković, dipl.ecc Biljana Lazić

Fakultet za spoljnu trgovinu Novi Sad,

Fakultet za spoljnu trgovinu Novi Sad, biki3103@yahoo.com

Dvadeseti vek su obeležile mnogobrojne promene čije posledice i efekte još uvek možemo osetiti. Svakako, jedan od najznačajnijih procesa je tranzicija privreda većeg broja nerazvijenih zemalja i njihova transformacija ka tržišnom načinu privređivanja. Mnoge međunarodne institucije, na čelu sa Međunarodnim monetarnim fondom pratile su i pomagale opisane procese. Svrha ovog rada je da prikaže osnovne ciljeve, zadatke, organizaciju strukturu i način funkcionisanja velike i nadasve značajne međunarodne finansijske institucije kakva je MMF. Biće opisani načini na koje MMF formira svoje izvore sredstava kao i mogućnosti zemalja članica da koriste sredstva fonda. Prevashodni cilj rada je da istakne pozitivnosti u radu fonda ali i da ukaže na politiku uslovljenosti kojom se fond rukovodi pri odobravanju finansijskih sredstava, a koja je predmet mnogobrojnih kritika. Takođe, cilj rada je i da ukaže na odnos MMF-a prema zemljama u tranziciji, sa posebnim osvrtom na odnos prema našoj zemlji.

1. Uvod

Mnogobrojne i raznovrsne ekonomске promene, značajno su uticale na transformaciju ukupne svetske privrede u poslednjih par decenija. Svedoci smo procesa prestrukturiranja privreda velikog broja socijalističkih zemalja, koje dosadašnji planski i rigidan način privređivanja zamenuju fleksibilnjim i tržišno orientisanim. Na tom dugotrajnom i napornom putu, zemlje u razvoju nailaze na mnoge probleme od kojih je većina finansijske prirode. Veoma je bitno ovim zemljama pružiti „velikodušnu“ pomoć, pre svega finansijsku ali i onu tehničku i strukturne prirode. Celokupan međunarodni monetarni sistem treba da prati i podržava procese tranzicije i prestrukturiranja nacionalnih privreda i da ih vodi u bolju i svetliju budućnost.

Međunarodni monetarni sistem predstavlja skup međunarodnih sporazuma i institucija kojima se uređuje međunarodna likvidnost, konvertibilnost jedne valute u drugu ili u sredstva rezervi, kao i procedure kojima se reguliše postizanje eksterne ravnoteže. [4, str.258] Takođe, možemo reći i da međunarodni monetarni sistem obuhvata sve sporazume o strukturi međunarodnih plaćanja, institucije i pravila kojima se ta plaćanja uređuju, sprovode i kontrolisu. Ciljevi funkcionisanja međunarodnog monetarnog sistema su pre svega:

- stabilizacija ukupnih privrednih aktivnosti i nivoa cena,
- ravnomeran razvoj međunarodne trgovine,
- rast zaposlenosti i realnog dohotka,
- stabilnost valutnih kurseva,
- ostvarivanje multilateralnog sistema plaćanja itd.

Kada govorimo o međunarodnom monetarnom sistemu neizostavno moramo spomenuti pojam monetar-

nog standarda. Monetarni standard je u početku označavao određenu težinu zlata ili srebra koja je reprezentovala druge valute i u koju su se mogle menjati sve novčane jedinice. U kasnijem periodu razvoja celokupnog međunarodnog monetarnog sistema, promenilo se i samo značenje monetarnog standarda koji sada predstavlja skup svih institucija i različitih načina plaćanja koji se primenjuju u izmirivanju međunarodnih dugova i naplati međunarodnih potraživanja. Pomenuto tumačenje se odnosi na međunarodni aspekt monetarnog standarda, ali je bitno naglasiti da se on isto tako može odnositi i na domaće institucije i načine plaćanja pri regulisanju transakcija u okvirima jedne zemlje.

Ključne institucije putem kojih međunarodni monetarni sistem deluje i ostvaruje svoje ciljeve su:

- Međunarodni monetarni fond (**International Monetary Fund**),
- Evropska centralna banka (**European Central Bank**) i
- Banka za međunarodna poravnjanja (**Bank for International Settlements**).

Bitno je spomenuti i ostale međunarodne monetarne konvencije, unije, regionalne fondove, klirinške organizacije itd. koje takođe posluju u okviru međunarodnog monetarnog sistema i olakšavaju njegovo funkcionisanje. Zajedničko svim ovim organizacijama je to da su prihvatile razne obračunske jedinice i da odravaju kratkoročne pozajmice – kredite zemljama članicama radi uravnoveženja platnih bilansa i regulisanja međunarodnih plaćanja po osnovu izmirenja obaveza i naplate potraživanja. [4, str.260]

U nastavku rada, bavićemo se isključivo načinom funkcionisanja Međunarodnog monetarnog fonda i njegovim značajem u međunarodnim ekonomskim to-

kovima. Takođe, posebno će biti istaknuti ključni ciljevi MMF-a, njegova organizaciona struktura i nadležnosti njegovih organa. Centralni deo rada će govoriti o različitim načinima na koje MMF obezbeđuje neophodna sredstva, o strategiji koju primenjuje pri održavanju sredstava zemljama članicama, kao i o toliko kritikovanoj i osporavanoj politici uslovljenosti fonda. U kratkim crtama ćemo se osvrnuti i na dosadašnje i aktuelne odnose naše zemlje i fonda.

2. Nastanak i razvoj MMF-a

Tadašnji aktuelni problemi na međunarodnoj ekonomskoj sceni, prvenstveno posledice Prvog svetskog rata, Velika ekonomska kriza '30.-tih godina, ogromna razaranja tokom Drugog svetskog rata, u prvi plan su istakli potrebu za konstituisanjem jedinstvene, međunarodne, kooperativne institucije koja će se baviti rešavanjem krucijalnih ekonomskekih pitanja. Na međunarodnoj monetarnoj konferenciji u Breton Vudsu, jula 1944. godine, prisutni predstavnici 44 svetske zemlje sklopili su dogovor o osnivanju specijalizovane agencije Ujedinjenih nacija, koja je nazvana Međunarodni monetarni fond i za čije sedište je određen Vašington.

Statut MMF-a je usvojen decembra 1945. godine i prihvatajući njegove odredbe zemlje članice su se složile da nadzor i upravljanje u tri važne svere vodi MMF, i to: [1, str. 163]

- u pravilima u vezi sa politikom deviznih kurseva i ograničenjima u pogledu plaćanja po tekućim platnobilansnim transakcijama,
- u obezbeđivanju zemljama članicama finansijskih sredstava u ispravljanju i sprečavanju platnobilansne neravnoteže i
- u obezbeđivanju foruma u kojem zemlje članice mogu da se međusobno konsultuju i sarađuju u vezi međunarodnih monetarnih pitanja.

Danas, MMF ima više od 180 zemalja članica, od kojih su većina zemlje u razvoju, i predstavlja jednu od najzačajnijih međunarodnih finansijskih institucija. Svakako, možemo reći da je to organizacija koja je sa jedne strane dobila najveći broj pohvala za svoj rad, ali sa druge strane, strategija njenog poslovanja je veoma često oštro kritikovana i osporavana, kako u naučnoj literaturi tako i u diplomatskim krugovima.

2.1. Zadaci i ciljevi MMF-a

Najkraće rečeno, osnovni zadatak MMF-a je da pruža pomoć zemljama članicama koje imaju finansijskih problema i koje su suočene sa platnobilansnim deficitima. Pomenute zemlje nemaju dovoljno sredstava za izmirenje sopstvenih dugova pa se nadaju da će uz dobijenu pomoć od strane MMF-a definisati i sprovesti

niz stabilizacionih mera i „preporoditi“ svoje privrede. Takođe, zadatak fonda je da gradi odnose poverenja sa svojim članovima i bude što objektivniji u razmatranju i rešavanju njihovih problema. Bitno je da aktivnosti fonda budu fleksibilne i prilagodljive pojedinačnim situacijama u svakoj problematičnoj zemlji. Fond treba da prevaziđe šablonizam pri pružanju pomoći svojim članicama i da smanji uticaj visoko razvijenih zemalja pri donošenju značajnih odluka.

Prema usvojenom statutu, neki od najznačajnijih ciljeva koje će MMF u svom radu težiti da kontinuirano ostvaruje su:

- razvijanje međunarodne monetarne saradnje,
- pružanje podrške zemljama članicama pri rešavanju različitih problema, pre svega finansijskih,
- održavanje stabilnosti deviznih kurseva,
- razvoj i podsticanje multilateralnog sistema plaćanja po tekućim transakcijama,
- otklanjanje deviznih ograničenja radi povećanja međunarodne trgovine,
- zlaganje za rast dohotka, visoku zaposlenost, razvoj proizvodnih kapaciteta podstaknuto razvojem međunarodne trgovine,
- finansijska podrška zemljama članicama kako bi se izbegle platnobilansne neravnoteže i teškoće.

Da li fond zaista vodi računa o ostvarivanju prethodno navedenih ciljeva i na koji način pristupa njihovoj realizaciji, detaljnije ćemo razmotriti u nastavku rada.

2.2. Organizaciona struktura MMF-a

Radi sveobuhvatnije analize, ukratko ćemo se podsetiti osnovnih organa MMF-a. Prema statutu, organizacionu strukturu fonda čine:

- Skupština guvernera,
- Izvršni odbor,
- Generalni direktor i
- Savet.

Odluke koje se donesu pri zasedanju skupštine guvernera i izvršnog odbora su obavezujućeg karaktera za sve zemlje članice. Izvršni odbor predstavlja mesto na kome dolazi do najviše sukoba zemalja na različitom stepenu razvoja i gde snaga zasnovana na ekonomskoj moći zemlje često nadjačava snagu argumenata slabije razvijenih zemalja. [6, str.87] U dugom periodu postojanja, fond je osnovao i nekoliko sporednih organa koji svojim radom takođe značajno doprinose unapređenju poslovanja fonda, a to su: Privremeni komitet za pitanja međunarodnog monetarnog sistema, Grupa 5 i Grupa 7.

3. Izvori sredstava MMF-a

Postoji više poznatih načina koje fond primjenjuje u postupku obezbeđivanja potrebnih finansijskih sredstava. Veoma je bitno da ti izvori sredstava budu stalni, pouzdani i raspoloživi u svakom momentu. Svaka ko, najsigurniji izvor finansiranja fonda su kvote zemalja članica, koje se uplaćuju prilikom pristupanja u članstvo fonda. Takođe bitni izvori sredstava su i pozajmice od zemalja članica, razne dažbine koje fond naplaćuje kao i dodatna sredstva međunarodne likvidnosti stvorena preko specijalnih prava vučenja.

3.1. Kvote zemalja članica

Prilikom pristupanja u članstvo fonda svaka zemlja je dužna da finansijski učestvuje u formiraju i kasnije povećanju njegovog kapitala. Svaka zemlja članica uplaćuje određeni iznos sredstava koji se naziva kvota. Veličina pojedinačne kvote zavisi od stepena razvijenosti, opšte ekonomske situacije kao i uticaja privrednih kretanja u dotičnoj zemlji na celokupnu svetsku privredu. Uplata kvote se vrši tako što se 25% kvote uplaćuje u specijalnim pravima vučenja, a 75% u nacionalnoj valuti odnosne zemlje i upravo taj iznos fond drži u vidu potraživanja na računu kod Centralne banke zemlje članice. Za kvotu možemo slobodno reći da reprezentuje veličinu i moć određene zemlje u ukupnoj svetskoj privredi, a ujedno je i orijentir u

svim finansijskim odnosima između zemalja članica i fonda. Nadležni organi fonda periodično vrše reviziju kvota i konstatuju da li je neophodno povećati kvote nekih zemalja i kako izvršiti distribuciju tok povećanja među članicama, a da se pri tom ostvari višestrano zadovoljstvo. Povećanje kvote je dozvoljeno jedino ukoliko zemlja članica poboljša svoju poziciju i relativno učeće u ukupnoj svetskoj privredi, dok u svim drugim slučajevima obično ne dolazi do željenog povećanja. Ovo pitanje je često predmet rasprave u krovovima fonda jer se nikako ne mogu zadovoljiti želje i interesi svih članica, pa je povećanje kvota uglavnom išlo u prilog visoko razvijenim zemljama a na štetu zemalja u ravoju.

Veličina kvote određuje:

- obim pozajmice koju zemlja može dobiti od fonda,
- broj glasova kojim zemlja raspolaže prilikom odlučivanja u fondu (svaka zemlja samim pristupanjem dobija 250 početnih glasova, a na svakih 100.000 specijalnih prava vučenja svoje kvote dobija još po jedan glas)
- učeće zemlje u alokaciji specijalnih prava vučenja (zemlji sa većom kvotom pripada i veći deo emitovanih SPV-a).

Zemlje članice sa najvećim kvotama, a samim tim i sa najvećim brojem glasova u fondu su: [8]

1. SAD (17,6%),	4. Francuska (5,1%),	7. Saudijska Arabija (3,3%),
2. Japan (6,5%),	5. Velika Britanija (5,1%),	8. Kanada (3,02%),
3. Nemačka (6,2%),	6. Italija (3,36%),	9. Kina (3,02),
		10. Rusija (2,8%).

Na osnovu prethodnih podataka nije nam teško da zaključimo koje zemlje „vode glavnu reč“ pri donošenju svih bitnih odluka u Međunarodnom monetarnom fondu i zašto se upravo one protive povećanju veličine kvota drugih zemalja članica.

3.2. Pozajmice fonda

Činjenica je da su kvote zemalja članica veoma siguran izvor prihoda i čine većinu u ukupnom kapitalu fonda, ali nikako ne možemo zanemariti ni sredstva koja fond pozajmljuje od raznih međunarodnih monetarnih institucija, zemalja članica ili drugih kreditora. Pozajmice su nesumnjivo značajan dopunski izvor finansiranja. [to se tiče politike pozajmljivanja kojom se fond rukovodi, zastupljeno je pravilo da ukupne pozajmice i neiskorišćene kreditne linije ne bi trebalo da prelaze iznos od 50%-60% ukupnih kvota.

U više decenijskom poslovanju fonda, posebno su se istakla dva aranžmana za zaduživanje:

- Opšti aranžman za zaduživanje (GAB) i
- Novi aranžman za zaduživanje (NAB).

Opšti aranžman za zaduživanje (General Arrangement to Borrow – GAB) je zaključen 1962. god. između MMF-a i tadašnjih deset najrazvijenijih zemalja sveta. Kasnije je pomenutom aranžmanu pristupila i Vojvodska. Fond je imao mogućnost da pozajmljuje potrebna finansijska sredstva od jedanaest razvijenih zemalja i to prema dogovorenim uslovima, uz primenu tržišne kamatne stope. Sredstva su najčešće pozajmljivana sa ciljem da se unapredi trenutna, narušena situacija u okviru međunarodnog monetarnog sistema.

Zemlje učesnice GAB-a	Iznos (u milijard.SPV)	Zemlje učesnice GAB-a	Iznos (u milijard.SPV)
SAD	4.250,00	Kanada	892,50
Nemačka Bundesbanka	2.380,00	Holandija	850,00
Japan	2.125,00	Belgija	595,00
Francuska	1.700,00	Sveriges Riksbank	382,50
Velika Britanija	1.700,00	Ukupno:	17.000,00
Nacionalna banka Švajcarske	1.020,00	Pridruženi sporazum sa Saudijskom Arabijom	1.500,00

Tabela 1. Pregled zemalja učesnica GAB-a sa iznosima sredstava koji se stavlju na raspolaganje MMF-u [5, str. 404]

Možemo konstatovati da potencijalni iznos sredstava koji fond može koristiti u okviru GAB-a iznosi 17 milijardi specijalnih prava vučenja uz dodatak 1,5 milijardi koje je stavila na raspolaganje Saudijska Arabija, u okviru pridruženog sporazuma.

Novi aranžman za zaduživanje (New Arrangement to Borrow – NAB) je zaključen januara 1997. godine

između MMF-a i 25 zemalja učesnika. Potreba za ovim dopunskim izvorom finansiranja je nastala usled čestih kriza i rastućih finansijskih potreba zemalja članica fonda. Danas, ovaj aranžman ima oblik kreditnog sporazuma između fonda i 26 zemalja koje pozajmili su svoja sredstva pod posebnim, dogovorenim uslovima.

Zemlja učesnice NAB-a	Iznos (u milijard.SPV)	Zemlja učesnice NAB-a	Iznos (u milijard.SPV)
Australija	801,00	Kuvajt	341,00
Austrija	408,00	Luksemburg	340,00
Centralna banka Čilea	340,00	Malezija	340,00
Belgija	957,00	Holandija	1.302,00
Kanada	1.381,00	Norveška	379,00
Danska	367,00	Saudijska Arabija	1.761,00
Nemačka Bundesbanka	3.519,00	Singapur	340,00
Finska	340,00	Španija	665,00
Francuska	2.549,00	Sveriges Riksbank	850,00
Monetaryne vlasti Hong Konga	340,00	Švajcarska nacionalna banka	1.540,00
Italija	1.753,00	Tajland	340,00
Japan	3.519,00	Velika Britanija	2.549,00
Korea	340,00	SAD	6.640,00
		Ukupno:	34.000,00

Tabela 2. Pregled zemalja učesnica NAB-a sa iznosima sredstava koji se stavlju na raspolaganje MMF-u [5, str. 405]

Možemo zaključiti da prezentirane zemlje ukupno obezbeđuju 34 milijarde specijalnih prava vučenje koje fond može koristiti u okviru Novog aranžmana za zaduživanje ukoliko se ukaže potreba za dopunskim finansijskim sredstvima.

3.3. Prihodi od dažbina

Ovaj vid prihoda ne učestvuje značajno u ukupnim sredstvima fonda, ali ne možemo reći da je zanemarljiv. Naplatom dažbina od strane fonda, podstiču se zemlje članice da u što kraćim vremenskim periodima koriste pozajmljena sredstva. Razlikujemo tri najčešće vrste dažbina:

- Komisiona – se primenjuje na sve transakcije kupovine valute od fonda, osim na kupovine u okviru rezervne tranše, plaća se u trenutku izvršenja transakcije i to u iznosu od 0,5% njene vrednosti.
- Dažbina na stand by i proširene sporazume – se plaća u iznosu od 0,25% ali samo na neiskorišćeni iznos pozajmljenih sredstava i to na početku svakog dvanaestogodišnjeg perioda.
- Vremenska dažbina – se plaća na iznos rezervnih sredstava koja fond drži u valuti zemlje članice, a koja su nastala pri kupovini konvertibilnih valuta od fonda za nacionalnu valutu.

3.4. Specijalna prava vučenja (Special Directs of Investment)

Uvođenje specijalnih prava vučenja u međunarodni monetarni sistem predstavlja pokušaj da se na organizovan način pristupi kreiranju međunarodne likvidnosti, nezavisno od nacionalnih monetarnih politika. Stvaranjem novog monetarnog mehanizma u okviru MMF-a težilo se postizanju osnovnog cilja, da se na dugi rok dopunjaju postojeća sredstva međunarodnih likvidnosti u slučaju njihove nestašice. [1, str. 170] Specijalna prava vučenja su uvedena 1969. godine kako bi se rešila tadašnja veoma loša situacija u međunarodnom monetarnom sistemu i danas predstavljaju jedan od najznačajnijih izvora sredstava MMF-a. Fond periodično emituje SPV, najčešće petogodišnje, i tretira ih kao veoma značajan instrument za rešavanje problema međunarodne likvidnosti.

Na osnovu veličine sopstvene kvote svaka zemlja dobija određeni iznos specijalnih prava vučenja koja može preko fonda zameniti za konvertibilne valute uvek kada se za to ukaže potreba. Sistem specijalnih prava vučenja se zasniva na dobrovoljnem pristupu i učešću zemalja članica. Ukoliko postoji tražnja određene valute, zemlja čija se valuta traži je obavezna da izvrši njenu prodaju. Gornja granica od 300% vrednosti kvote predstavlja tačku nakon koje zemlja članica može ali i ne mora da vrši prodaju tražene, sopstvene

valute. Odnos zemalja članica fonda, a ujedno i učešnica ovog sistema, se zasniva na obavezi zemlje koja ima suficit u platnom bilansu da primi transfer specijalnih prava vučenja od zemlje koja ima platnobilansni deficit, a kao protiv vrednost da joj odobri konvertibilnu valutu. Suficitarna zemlja prihvata ovu obavezu jedino uz garanciju samog fonda da će primljena specijalna prava vučenja uvek, kada to bude želela, moći da zameni za sredstva međunarodne likvidnosti.

Bitno je istaći da se još od 1972. godine specijalna prava vučenja primenjuju u fondu kao obračunska jedinica u njegovim transakcijama, a danas se često koriste i u poslovanju m0% vrednosti kvote predstavlja tačku nakon koje zemlja članica može ali i ne mora da vrši prodaju tražene, sopstvene valute. Odnos zemalja članica fonda, a ujedno i učešnica ovog sistema, se zasniva na obavezi zemlje koja ima suficit u platnom bilansu da pna korpa obuhvata valute pet zemalja članica fonda koje ostvaruju najveće vrednosti izvoza u petogodišnjem periodu, te zemlje su: SAD, Velika Britanija, Nemačka, Japan i Francuska.

4. Finansiranje zemalja članica od strane MMF-a, prednost ili ograničenje?!

Međunarodni monetarni fond pored osnovnog vida pomoći koju pruža zemljama članicama, a to je svakako finansijska pomoć, pruža još i tehničku i stručnu pomoć, angažuje se na rešavanju brojnih problema u oblasti trgovine i privrednog razvoja i kao takav predstavlja centralnu instituciju međunarodnog monetarnog sistema.

Zemlja članica fonda koja se suoči sa platnobilansnim problemima, a koji su pre svega privremene i kratkoročne prirode, ima mogućnost da zatraži od fonda potrebna finansijska sredstva. Kredit fonda je u stvari finansijska podrška ekonomskom stabilizacionom programu zemlje članice kojim ona namerava da prevaziđe teškoće u privredi i bilansu plaćanja. Program prilagođavanja, fond podržava svojim sredstvima ili kataliziranjem iz brojnih izvora. [4, str.263]

Mogućnost zemlje članice da dobije od fonda potrebna sredstva je određena, pre svega, visinom uplaćene kvote ali i nivoom platnobilansnih problema, spremnošću za sprovodenje stabilizacionog programa i opštom ekonomskom situacijom u dotičnoj zemlji.

Međunarodni monetarni fond će odobriti potrebna sredstva tek kada se uveri u opravdanost i efikasnost stabilizacionog programa koji će se sprovesti u dotičnoj zemlji, a koji je prethodno formulisan zajedničkim dogовором između fonda i zemlje članice.

Fond može odobriti sredstva u vidu:

- redovnih prava vučenja
- vučenja u okviru finansijskih olakšica.

U daljem toku rada ćemo detaljnije obraditi ključne karakteristike, prednosti i ograničenja oba oblika korišćenja fondovih sredstava.

4.1. Redovna prava vučenja i stand by aranžmani

Kada govorimo o redovnim pravima vučenja u okviru MMF-a mislimo prvenstveno na rezervnu tranšu i četiri kreditne tranše.

Rezervna tranša se odnosi na takvo vučenje fondovih sredstava gde se povećavaju rezerve fonda u valuti dočice zemlje članice do iznosa od 100% njene kvote. U početnom periodu funkcionisanja fonda, pomenuti fiksni deo kvote se uplaćivao u zlatu, tako da je vučenje u okviru rezervne tranše bilo poznato kao „zlatna tranša“. Kasnije je usvojeno pravilo da se 25% kvote ne mora uplaćivati u zlatu ili američkim dolarima već se može uplatiti u specijalnim pravima vučenja ili drugim konvertibilnim valutama, uz prethodnu saglasnost fonda. Iznos koji zemlja može koristiti u formi rezervne tranše se dobija tako što se od vrednosti nacionalne kvote oduzme iznos fondovih potraživanja u nacionalnoj valuti i dobije pozitivan saldo. Rezervna pozicija zemlje članice se menja tokom vremena i može se kretati u rasponu od 0 do 100% kvote, a sve u zavisnosti od obima u kom fond vrši transakcije njenom valutom. Ostvarivanje prava na vučenje u okviru rezervne tranše je dosta jednostavno jer molbe zemalja članica po pomenutom osnovu nisu predmet redovnih razmatranja nadzornih organa fonda, već se ovakve transakcije skoro automatski odobravaju.

Zemlja članica koja se suoči sa platnobilansnim problemima i opštom neravnopravnostom sopstvene privrede može se zaduživati kod MMF-a i ostvariti svoje pravo na kredit, ali pod posebnim uslovima. Ukoliko se evidentira prisutnost kratkoročnih i lako rešivih problema, a zemlja pri tom čini vidljive napore da ih otkloni, ona može dobiti sredstva od fonda u okviru prve kreditne tranše. Suprotno, kada su u zemlji prisutni ozbiljni platnobilansni problemi i neophodni veći iznosi sredstava za njihovo rešavanje, dotična zemlja je dužna da fondu podnese stabilizacioni program mera ekonomske politike koji namerava da sproveđe ukoliko želi da ostvari pravo vučenja u višim kreditnim tranšama (drugo, treće i četvrtoj).

Strategija kreditiranja zemalja članica se sprovodi u četiri faze tj. *četiri kreditne tranše* od kojih svaka obuhvata 25% nacionalne kvote. Uzimanjem svake na-

redne kreditne tranše uslovi kreditiranja se značajno zaoštrevaju, što predstavlja i jedan od osnovnih razloga zbog kog mnoge zemlje izbegavaju uzimanje sredstava od fonda. Kreditne tranše su razgraničene na sledeći način:

- Prva kreditna tranša – predstavlja vučenja koja povećavaju fondove rezerve u nacionalnoj valuti zemlje članice u iznosu od 100% do 125% njene kvote.
- Druga kreditna tranša – predstavlja vučenja koja povećavaju fondove rezerve u nacionalnoj valuti zemlje članice u iznosu od 125% do 150% njene kvote.
- Treća kreditna tranša – predstavlja vučenja koja povećavaju fondove rezerve u nacionalnoj valuti zemlje članice u iznosu od 150% do 175% njene kvote.
- Četvrta kreditna tranša – predstavlja vučenja koja povećavaju fondove rezerve u nacionalnoj valuti zemlje članice u iznosu od 175% do 200% njene kvote.

Stand by aranžmani se za razliku od kreditnih tranša dosta jednostavno i brzo odobravaju bez previše formalnosti. U redovnu praksu poslovanja MMF-a stand by aranžmani su uvedeni ‘50.-tih godina i ograničeni su u pogledu iznosa i vremena u kom se mogu koristiti. Pri odobravanju ovog oblika kredita fond definiše obaveze tj. norme kojih se zemlja članica mora pridržavati u periodu trajanja stand by aranžmana. Zatim, pomenuta zemlja dostavlja fondu „pismo o namerama“ u kom jasno navodi sve stabilizacione mere koje će preduzeti u cilju poboljšanja svoje platnobilansne pozicije, a koje su u skladu sa definisanim ciljevima fonda. Veoma važan element stand by aranžmana je tako zvana „klauzula o konsultacijama“ koja je obavezujuća za oba učesnika aranžmana. Pošto je odobrena novčana suma podeljena u nekoliko vremenski odvojenih rata, pomenuta klauzula omogućuje fondu da konstantno kontroliše ostvarivanje prethodno dogovorenih ciljeva i na osnovu sopstvenog uvida u celokupno stanje donese odluku da li će zemlji članici i da li će odobravati preostale rate stand by aranžmana. Ukoliko nadležni organi fonda primete da dotična zemlja ne sprovodi stabilizacioni program prema određenim ugovorima, prvo joj šalju svoj izveštaj o uočenom stanju, a zatim ukoliko se ne učine nikakva poboljšanja od strane zemlje članice, pristupa se ukidanju dajljih isplata sredstava u okviru stand by aranžmana.

4.2. Vučenja u okviru finansijskih olakšica

U svom višedecenijskom poslovanju MMF je odobrio veliki broj različitih finansijskih olakšica i na taj način pomogao zemljama članicama koje su se u nekom pe-

riodu sopstvenog postojanja suočile sa platnobilansnim i drugim privredno-ekonomskim problemima.

Olakšica kompenzatornog finansiranja (Compensatory Financing Facility) predstavlja dodatnu mogućnost za korišćenje fondovih sredstava posred rezervne tranše, kreditnih tranši i stand by aranžmana. Glavni cilj ovog oblika finansiranja je smanjenje platno bilansnih teškoća zemalja članica koje su ujedno proizvodači i izvoznici primarnih proizvoda. Pomenutim zemljama je neophodna finansijska pomoć ukoliko na svetskom tržištu dode do naglog i neочекivanog pada cena primaarnih proizvoda. Odobrena sredstva se mogu kratkoročno koristiti i to pod uslovom da je do opisanih poremećaja u dotičnoj zemlji došlo usled delovanja eksternih faktora, na koje ona nije mogla da utiče niti da spreči njihov razorni uticaj. U svakoj suprotnoj situaciji, fond će odbiti da pruži pomoć svojoj članici. Ovaj oblik finansijske olakšice je relativno malo korišćen, pre svega zbog svoje kratkoročnosti i privremenog efekta na poboljšanje privredne situacije u finansiranoj zemlji.

Olakšica za kompenzatorno finansiranje i nepredvidive slučajeve (Compensatory and Contingency Financing Facility) je po mnogim elementima slična sa pretchodnom vrstom olakšice. Pravo na ovu vrstu pomoći imaju zemlje članice fonda koje su suočene sa privrednim poremećajima nastalim usled pada izvoznih prihoda ili visokih troškova uvoza žitarica (porast uvoznih cena i kamatnih stopa). Iznos koji zemlja može dobiti po ovom osnovu je 122% njene kvote, pod uslovom da koristi i pomoć u vidu svih prethodno navedenih oblika finansiranja. Bitno je da ukupno zaduženje ne prede iznos od 70% ukupnih kreditnih aranžmana sklopljenih između dotične zemlje i MMF-a.

Olakšica za finansiranje regulacionih zaliha sirovina (Buffer Stock Financing Facility) predstavlja još jedan vid pomoći koju fond pruža svojim članicama. Ova olakšica dolazi do izražaja kada nastanu nepovoljna kretanja i poremećaji na međunarodnom tržištu sirovina, pa pojedine zemlje nisu više u mogućnosti da obezbede dovoljne nivoe zaliha za nesmetano obavljanje proizvodnog procesa. Fond u takvim situacijama može da pruži potrebna finansijska sredstva u visini od najviše 50% vrednosti nacionalne kvote zemlje članice.

Olakšica za naftu (Oil Facility) je počele da se primenjuje nakon naftnih šokova 1973. i 1974. godine. U ovom slučaju, cilj MMF-a je bio pružanje pomoći zemljama uvoznicama nafte koje su pretrpele značajne poremećaje nastale usled ogromnog porasta cene naf-

te u pomenutom periodu. Olakšice za naftu su mogle da se koristite u iznosu od najviše 75% vrednosti nacionalne kvote, bile su orijentisane isključivo na jednu sferu poslovanja i uglavnom su imale privremen i kratkoročan karakter.

Olakšica proširenog finansiranja (Extended Facility) je nastala usled konstantnih zahteva zemalja članica da se uvede nov oblik finansiranja koji će imati dugoročan karakter korišćenja i otplate i ujedno se odbravati u većim iznosima. Ova sredstva se posebno dodeljuju u dva slučaja: [3, str. 37]

- kada privrede zemalja članica trpe teže neravnoteže u bilansima plaćanja, koji su u vezi sa strukturnim poremećajima proizvodnje i trgovine, i kada je neravnoteža cena i troškova široko zastupljena,
- kada su privrede zemalja članica okarakterisane sporim rastom i inherentno slabim stanjem platnog bilansa koji onemogućava vodenje aktivne razvojne politike.

U ovom slučaju se sredstva odobravaju na vremenski period od tri godine i to u iznosu od najviše 140% vrednosti nacionalne kvote. Zemlja članica koja koristi olakšice proširenog finansiranja, mora u propisanim periodima da dostavlja fondu obrazloženje mera i aktivnosti koje preduzima u cilju stabilizacije privrednih tokova.

Politika povećanog pristupa (Enlarged Access Policy) podrazumeva povećanje mogućnosti za pristup sredstvima MMF-a. Ukoliko deficitarna zemlja članica ima potrebu za većim iznosom finansijskih sredstava koji prevazilazi vrednost kreditnih tranši i proširenih olakšica, tada se može primeniti politika povećanog pristupa. Fond se prethodno mora uveriti u ozbiljnost problema u dotičnoj zemlji i opravdanost mera koje ona preduzima kako bi poboljšala opšu ekonomsku i platnobilansnu situaciju. Pri uvodenju ovog oblika finansiranja, osnovna ideja je bila da pomenuta politika bude privremenog karaktera i da se primenjuje do momenta povećanja kvota zemalja članica jer se tada stvaraju uslovi za povlačenje većih iznosa sredstava u okviru redovnih prava vučenja.

Dopunska finansijska olakšica (Supplementary Financing Facility) predstavlja vid finansiranja deficitarnih zemalja članica kojima je potrebno više sredstava nego što mogu dobiti u okviru redovnih aranžmana, a takođe i sa dužim vremenskim periodima korišćenja i otplate. Kako bi zadovoljio opisane potrebe, MMF je zaključio sporazum o pozajmljivanju sa četrnaest suficitarnih zemalja koje su pristale da stave određene iznose sredstava na raspolaganje po prethodno

dogovorenim, posebnim uslovima. Zemlje koje dobiju dopunske finansijske olakšice, dužne su da njihovo vraćanje izvrše u vremenskom periodu od tri i po do sedam godina.

Olakšica za strukturno prilagođavanje (Structural Adjustment Facility) je uvedena sa ciljem da se obezbedi finansijska pomoć zemljama u razvoju sa niskim dohotkom, na koncesionoj osnovi u periodu od 1981. god. do 1991. god. Prevashodni cilj je bio pružiti finansijsku pomoć zemljama članicama koje su suočene sa dugotrajnim platnobilansnim deficitom, podržati njihove stabilizacione programe i omogućiti im korišćenje sredstava na duži rok. Deficitarna zemlja je imala obavezu da pre korišćenja dobijene olakšice, zajedno sa organima MMF-a i Svetske banke pripremi okvirni, trogodišnji program ekonomске politike koji namenava da sproveđe u nastupajućem periodu sopstvenog ozdravljenja.

Proširena olakšica za strukturno prilagođavanje (Enhanced Structural Adjustment Facility) se zajedno sa prethodnom olakšicom pokazala kao veoma efikasno i najčešće korišćeno sredstvo za stabilizaciju privrednih aktivnosti deficitarnih zemalja. Za isplatu finansijskih sredstava po ovom osnovu, MMF koristi sopstveni izvor formiran iz povlašćenih zajmova i donacija bogatih zemalja. Zemlja korisnik, može dobiti sredstva u visini od najviše 190% vrednosti nacionalne kvote.

Olakšica za transformaciju sistema (Systemic Transformation Facility) je uvedena sa jasno definisanom svrhom i ciljem u periodu najvećih transformacija privreda zemalja u razvoju. Ovaj vid olakšice su mogle da koriste bivše socijalističke zemlje, koje su prelazile sa planskog i rigidnog na tržišni način privređivanja. Pored toga, jedan od ciljeva je bio i poboljšanje odnosa i političkog dijaloga između dotičnih zemalja i MMF-a. Odobrena sredstva, zemlje su mogle da koriste u iznosu od najviše 50% vrednosti nacionalne kvote i to u dve tranše po veoma povoljnim uslovima.

Na osnovu pregleda različitih oblika olakšica koje MMF odobrava zemljama članicama, možemo primećiti da se pojedine vrste zasnivaju na veoma povoljnim uslovima korišćenja, pa su samim tim u praksi fonda bile daleko češće primenjivane u odnosu na druge, kratkoročne i neefektivne olakšice.

5. Politika uslovjenosti MMF-a

Politika uslovjenosti koju MMF primenjuje pri odobravanju sredstava i pružanju pomoći zemljama članicama je najčešće kritikovana i osporavana oblast poslovanja fonda. Politika uslovjenosti je uvedena u redovnu proceduru odobravanja finansijskih sredstava '60.-tih godina i predstavlja izvesnu sigurnost fondu da će zemlje članice koristiti dobijena sredstva prema unapred definisanim uslovima i da će u dogovorenom periodu pristupiti njihovom vraćanju.

5.1. Primena politike uslovjenosti i kritički pogled zemalja članica

Zemlja članica MMF-a, koja je suočena sa platnobilansnim teškoćama i opadajućim trendom privrednih aktivnosti, ima mogućnost da od fonda zatraži potreban iznos finansijskih sredstava kojima bi rešila pomenute probleme. Pri tom se postavlja pitanje: da li tada za deficitarnu zemlju zaista kreće period sopstvenog oporavka ili možda nešto sasvim drugo?! To je pitanje oko koga ni danas nije postignuta potpuna saglasnost između MMF-a i visoko razvijenih zemalja, sa jedne strane, i zemalja u razvoju, sa druge strane.

Fond zastupa stav da uslovjenost pre svega obezbeđuje racionalno korišćenje pozajmljenih sredstava i njihovo blagovremeno vraćanje od strane finansiranih zemalja. Takođe, uslovjenost služi MMF-u kao mehanizam za praćenje procesa ostvarivanja dogovorenih stabilizacionih programa koji se pre svega odnose na strukturalna i platnobilansna prilagođavanja u oblasti monetarne mase, budžetskih deficitova, deviznih kurseva, likvidnosti, solventnosti itd. Zemlja članica pre nego što dobije na raspolaganje tražena sredstva dužna je da podnese fondu na uvid i razmatranje takozvano „pismo o namerama“. U okviru pomenutog dokumenta zemlja ističe da će svoje ciljeve i politike uskladiti sa pravilima definisanim u statutu MMF-a, da će striktno sprovoditi st, sa druge strane. Fond zastupa stav da uslovjenost pre svega obezbeđuje racionalno korišćenje pozajmljenih sredstava i njihovo blagovremeno vraćanje od strane finansiranih zemalja. Takođe, uslovjenost služi MMF-u kao mehanizam za praćenje procesa ostvajais pre svega od vrste i obima sredstava koja se odobravaju zemlji članici, ali takođe i od vremenskog perioda korišćenja. Prema tome, možemo konstatovati da je jedino rezervna tranša automatska i totalno neuslovljena. Kod svih ostalih finansijskih mehanizama fond ima izričito pravo da odobri ili ne odobri tražena sredstva. Kao što je već ranije bilo pomenuto, prilikom korišćenja finansijskih sredstava u okviru kreditnih tranši, jedino kod prve tranše su uslovi relativno povoljni i blagi, dok se sa svakom nadrenom tranšom naglo zaostравaju.

Zemlje članice koje su na bilo koji način koristile fonda sredstva, uglavnom su oštri kritičari politike

uslovjenosti. Pomenute zemlje tvrde da fond malo vodi računa o konkretnoj i stvarnoj situaciji u problematičnoj zemlji već primenjuje jedan ustaljen program stabilizacionih mera koji bi trebao da dovede do pozitivnog ishoda. Često, programi fonda ne uzimaju u obzir pojedinačne političke i socijalne uslove, stepen ekonomske razvijenosti svake zemlje kao i interne ili eksterne faktore koji su pravi uzročnici nastalih problema. Fond insistira na brzom oporavku deficitarne zemlje, zanemaruje razvojni pristup rešavanja problema i jedini cilj mu je da sigurno i u što kraćem vremenu povrati svoja sredstva. Imajući u vidu sve prethodno navedeno, mnoge zemlje se radije opredeljuju za bilo koji drugi vid kreditiranja nego za finansijsku saradnju sa MMF-om. Kada uzmemo u obzir ovakvo gledište zemalja u razvoju na politiku uslovjenosti i odobravanje sredstava od strane MMF-a, zapitamo se: ko je zaista u pravu i kome treba verovati, zvaničnici fonda ili finansiranim zemljama?! Možda je najrealnije uzeti u obzir argumente obe strane i verovati da su svi pomalo u pravu.

Međutim, ukoliko žele da se slobodno zadužuju na tržištu kapitala i sklapaju finansijske ugovore sa drugim kreditorima, zemlje u razvoju su čak i tada upućene na MMF. Fond ima vrlo zančajnu ulogu na međunarodnom finansijskom tržištu, koja se ogleda u tome da privatne međunarodne banke sve više povezuju svoju ocenu kreditne sposobnosti jedne zemlje sa njenim „dobrim“ odnosima sa fondom. Očigledno je da je uslovjenost koju primenjuje MMF, osnovni izvor poverenja zbog koga ova institucija uživa veliki ugled na finansijskim tržištima i kod međunarodnih banaka. Međunarodne banke, uslovljavaju dodeljivanje zajmova jednoj zemlji, njenim prethodnim zaključivanjem kreditnog aranžmana sa MMF-om. Zbog toga, mnoge zemlje u razvoju traže sredstva fonda, uglavnom ili isključivo zbog „sertifikata“ da bi dobile „zeleno svetlo“ za korišćenje potrebnih finansijskih sredstava na međunarodnom tržištu. [2, str.132]

Zemlje u razvoju, konstantno upućuju kritike fondu na račun primene politike uslovjenosti i zahtevaju liberalnije uslove pri korišćenju finansijskih sredstava. Njihov stav je da fond mora više računa povesti o stvarnim uzrocima problema, faktorima koji su zaista uslovili nastalu situaciju, nacionalnim interesima i ciljevima svake pojedine zemlje. Mnoge zemlje smatraju da je fond zapravo finansijska institucija koja štiti interes razvijenih zemalja i koja se rukovodi pravilom da bogate treba učiniti još bogatijim, a siromašne još više osiromašiti. Zaista možemo primetiti da su mnoge zemlje ogorčene i razočarane i da jedini izlaz iz nastale situacije vide u ublažavanju uslova, primeni

fleksibilnijih mera i povećanju kvota u okviru MMF-a. Interesantan primer iz naše okoline je Slovenija, koja je u periodu sopstvene transformacije i oporavka zbog pomenutih nepovoljnosti rešila da ne prihvati projekat MMF-a i uz pomoć svojih stručnjaka pristupila realizaciji sopstvenog stabilizacionog programa koji je veoma uspešno okončan.

6. Kritički osvrt na pojedine aspekte poslovanja MMF-a

Pored toga što je politika uslovjenosti MMF-a pretrpela brojne kritike i negodovanja pojedinih zvaničnika i zemalja članica, prisutno je mišljenje da fond zastupa i neodgovarajuću kreditno-monetarynu, fiskalnu i spoljnotrgovinsku politiku prema finansiranim zemljama.

Prilikom razmatranja predloženog stabilizacionog programa, MMF posebno vodi računa o merama kreditne i fiskalne politike, sa akcentom na povećanje kamatnih stopa. Prevashodni cilj fonda je bio da za vreme primeće stabilizacionog programa ograniči kreditnu aktivnost centralne i poslovnih banaka u finansiranoj zemlji. To je sa jedne strane podrazumevalo ograničenje mase kredita koju pomenute banke odobravaju pojedinim korisnicima, a sa druge strane, povećanje cene kredita tj. porast kamatnih stopa. Međutim, ukoliko su u zemlji prisutni značajni inflatorni pritisci politika povećanja kamatnih stopa može samo da pogorša već prilično lošu situaciju. Ukoliko tome dodamo i fiskalnu kontrolu koju MMF sprovodi u okviru svog stabilizacionog programa, jasno nam je zašto mnoge zemlje izbegavaju njegovu pomoć. U takvim uslovima su prisutni veoma slabi izgledi za bilo kakvim poboljšanjem u deficitarnim zemljama jer investitori nisu zainteresovani da ulažu novac u ovakve ekonomije, tako da i pored „najboljih namera“ MMF-a tranzitorne zemlje naglo siromaše i zapadaju u još veće privredne i dužničke krize.

U okviru stabilizacionog programa MMF-a primenjuje se i mera koja se odnosi na liberalizaciju spoljne trgovine tj. uklanjanje barijera u međunarodnoj trgovini i smanjivanje uloge države u ekonomskim odnosima zemlje sa inostranstvom. U nerazvijenim zemljama, posledica liberalizacije spoljne trgovine bio je prodor jeftinih proizvoda iz zemalja koje imaju visoko produktivne privrede, što je rezultiralo brzim propadanjem nacionalnih industrija, smanjenjem dohotka građana, ukipanjem radnih mesta i opštim siromašnjem zemlje.

Naime, MMF je u mnogim zemljama stane učinio još gorim zato što su njegovi programi fiskalne strogosti i restriktivne kreditno-monetaryne politike, često dovo-

dili do visokih kamatnih stopa, nekada iznad 20%, nekada iznad 50%, a nekada čak iznad 100%. U takvim uslovima je stvaranje poslova i otvaranje novih preduzeća prosto nemoguće. [7, str.205]

7. Dosadašnji i aktuelni odnosi MMF-a i naše zemlje

Na Bretonvudskoj konferenciji, na kojoj su osnovani MMF i Svetska banka, učestvovala je i tadašnja SFRJ. SFRJ je najviše saradivala sa MMF-om u periodu od 1980. do 1991. godine kada joj je odobreno sedam stand by aranžmana u ukupnoj vrednosti od 3,5 milijardi specijalnih prava vučenja. Do momenta postojanja ove republike, MMF joj je ukupno odobrio dvanaest stand by aranžmana. Odlukom Odbora izvršnih direktora MMF-a, od 14. decembra 1992. godine, konstatovano je da SFRJ više ne postoji, a samim tim prestaje i njeno članstvo u fondu. Istovremeno su utvrđeni uslovi pod kojima zemlje sukcesori mogu da naslede članstvo u fondu i od aktive i pasive bivše SFRJ, Srbiji i Crnoj Gori je pripalo 36,52%. [9] Zajednici Srbije i Crne Gore je 2001. godine odobren novi stand by kredit, koji je mogao da se koristi u četiri jednakе kreditne tranše od po 50 miliona spedijalnih prava vučenja. Naravno svi prethodno opisani uslovi u vezi sa politikom poslovanja, uslovjenosti i finansiranja zemalja članica, morali su da budu ispostovani i od strane naše zemlje. Takođe, Srbiji i Crnoj Gori fond je odobrio i trogodišnji finansijski aranžman za produženo finansiranje u iznosu od 650 miliona specijalnih prava vučenja. Pomenuti aranžman je podržavao sprovođenje programa ekonomске stabilizacije i reformi u periodu od 2002. do 2005. godine i mogao se koristiti u više kreditnih transi od po 50 miliona specijalnih prava vučenja.

Fond je Srbiji i Crnoj Gori postavio brojne uslove koji su morali da budu ispunjeni, pre nego što se pristupi korišćenju odobrenih sredstava. Pomenuti uslovi su se pre svega odnosili na: reformu makroekonomske politike i fiskalnog sistema, liberalizaciju deviznog i trgovinskog sistema, restrukturiranje banaka i velikih državnih preduzeća, povećanje deviznih rezervi i smanjenje inflatornih pritisaka, oživljavanje procesa proizvodnje, uvođenje novog poreskog sistema, reformu penzijskog sistema itd. Po završetku pregovora između predstavnika MMF-a i Vlade Srbije, ministar finansija je izjavio da uspešno okončanje aranžmana sa MMF-om uklanja svaku prepreku za dalju saradnju sa Svetskom bankom, koja je i do sada bila veoma uspešna. S obzirom na smanjenje javnog duga sa 170% u prethodnom periodu na 44%, pozitivna ocena o kreditnoj sposobnosti Srbije nije iznenadenje. Pozitivna

odлука MMF-a će imati domino efekat na čitav niz ekonomskih parametara vezanih za ulaganja u našu zemlju, čije efekte ćemo tek osetiti. [9]

8. Zaključak

Na osnovu prezentiranih ciljeva, zadataka i metodologije rada, možemo zaključiti da je MMF nesumljivo veoma značajna monetarna institucija koja deluje u međunarodnim okvirima. Međutim, kao što smo mogli da primetimo, najviše je osporavana i kritikovana politika uslovjenosti fonda kao i njegova izrazita vezanost sa visoko razvijenim zemljama. Sama činjenica da SAD može staviti veto na mnoge važne odluke, koje se između ostalog odnose na pristup novih zemalja u članstvo fonda, povećanje pojedinih kvota ili odobravanje finansijskih sredstava članicama, upućuje nas na konstataciju da SAD i ostale moćne zemlje u velikoj meri utiču na rad fonda i kanališu njegove aktivnosti u smjeru ostvarivanja sopstvenih ciljeva i interesa.

Nikako se ne može osporiti činjenica da MMF zaista pruža široke mogućnosti zemljama članicama za korišćenje finansijskih sredstava i to u okviru, rezervne tranše koja je bezuslovna i automatska, četiri kreditne tranše i brojnih olakšica. Međutim, postavlja se pitanje da li iza svega toga stoje „humane“ namere MMF-a, da li on zaista želi da pomogne problematičnoj zemlji, uđe u suštinu njenih problema i sprovede pojedinačno koncipiranu stabilizacionu politiku, ili mu je jedino bitno da se odobrena sredstva vrati u što kraćem periodu. Svakako, na ova pitanja postoje brojni i različiti odgovori, pri čemu neki opravdavaju i podržavaju politiku MMF-a, a neki radije podržavaju stav zemalja u razvoju o nepovoljnosti fondovih uslova i razornom uticaju njegovih politika. Zemlje članice, pre svega insistiraju na dužim rokovima korišćenja i vraćanja sredstava, povećanju kvota i očuvanju nacionalnih ciljeva i politika. Međutim, zagovornici politike MMF-a, tvrde da su stabilizacioni programi stručno urađeni, prilagođeni svakoj zemlji, da ne ugrožavaju nacionalne suverenitete i da se jedino njihovom primenom mogu postići efekti poboljšanja privrednih kretanja i spoljnotrgovinskih pozicija u deficitarnim zemljama. Opravdanje za eventualne propuste i neuspehe MMF nalazi u svojoj tvrdnji da mu se mnoge zemlje veoma kasno obraćaju za pomoć i da je u takvoj situaciji uz prisustvo dubokih ekonomskih kriza i nagomilanih spoljnih dugova nemoguće učiniti značajna poboljšanja i rešiti mnogobrojne probleme.

Svakako, Međunarodni monetarni fond kao specijalizovana međunarodna institucija je do sada mnogim

zemljama članicama pružio finansijsku i stručnu podršku i pokušao da poboljša njihove platno bilansne pozicije i stabilizuje privredna kretanja. Činjenice govore da je u pojedinim slučajevima fond uspeo u svojim namerama, ali sa druge strane, u brojnim zemljama je izazvao još veće probleme i dublje ekonomske krize čije posledice je najviše osetilo osiromašeno stanovništvo.

LITERATURA

- [1] Acin Đ., „Međunarodni ekonomski odnosi“, Pigmalion, Novi Sad, 2003. god.
- [2] Bjelica V., Raičević B., Radičić M., Babić B., Radmilović S., „Finansije u teoriji i praksi“, Stylos, Novi Sad, 2006. god.
- [3] Janev I., „UN i međunarodne ekonomske i finansijske institucije“, Institut za političke studije, Beograd, 2004. god.
- [4] Ognjanović V., „Međunarodno bankarstvo“, Grifon, Podgorica, 2004. god.
- [5] Prekajac Z., „Međunarodna ekonomija“, Futura, Novi Sad, 2005. god.
- [6] Ristić Ž., Komazec M., Radičić M., „Menadžment finansijske ekonomije“, Institut za ekonomsku nauku, Novi Sad, 2002. god.
- [7] Stojanović I., „Međunarodni ekonomski odnosi“, Megatrend, Beograd, 2005. god.
- [8] Internet, www.imf.org
- [9] Internet, www.nbs.co.yu